

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּה יָמִים HEMDAT YAMIM

פֶּרֶשֶׁת הַשָּׁבֹועַ הָאֲזִינוּ תשפ"ו

"עֲבֹדוּ אֶת ד' בְּשִׂמְחָה" (תהלים ק, ב)

הרב משה ארנרייך זצ"ל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

לאחר כארבעים שנה של עבודה משותפת, פתחנו את שנה"ל תשפ"ו ללא נוכחותו הפיזית של שותפי, כאח לי, הרב משה ארנרייך זצ"ל.
קשה מאוד להתמודד עם המציאות והחיסרון הגדול. אבל, לכבודו ולעילוי נשמתו, נמשיך הלאה בכל הכוח להפיץ תורה ולגדל תלמידי חכמים בדרכי נעם.
הדברים מפרי עטו נשלחים לקריאתכם בהנאה.

בפרשת ראה התורה מצווה אותנו בענייניו של חג הסוכות: "חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּף מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְרָךְ: וְשִׂמְחָתָךְ בְּחֶגְדְּךָ אֹתָהּ וּבְכֶרְךָ וּבְצִדְךָ וּבְאִמְתְּךָ וְהָלַוְיָ וְהַגֵּר וְהַיִּתוּם וְהָאֲלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ" (דברים טז, יג-יד).
בפרשת מקרא בכורים, המופיעה בתחילת פרשת כי תבוא מצאנו פסוק מקביל: "וְשִׂמְחָתָךְ כָּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ד' אֱלֹהֶיךָ וּלְבִיתְךָ אֹתָהּ וְהָלַוְיָ וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקֶרְבְּךָ" (שם, כו, יא).

צריך לברר האם פסוקים אלה הם בבחינת הבטחה או שהם ציווי?

לקראת סיום התוכחה מסכמת התורה: "וּבָאֵזְרְךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְרָדְפוּךָ ... וְהָיָה כִּךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֶרְעֶךָ עַד עוֹלָם: תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ד' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב מְרֹב כָּל" (דברים כח, מז).

אם כך, מוכח שמדובר בציווי! ננסה בדברינו השבוע להבין את פשרו של ציווי זה.

רש"י בעקבות חז"ל, לומד מפסוקנו עקרון הלכתי: "מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמןו, אבל מהחג ואילך מביא ואינו קורא". לדבריו הפסוק מלמד אותנו מתי הוא זמן הבאת הביכורים לכתחילה, זמן השמחה, זמן האסיף. לכן, אחרי חג הסוכות ועד לחנוכה אומנם אפשר עדיין להביא ביכורים אבל לדעה זו אין קוראין את הפרשיה.

אכן עזרא שם את הדגש בכיוון אחר, לדעתו הפסוק בא להזהירנו שלא נעלה על דעתנו לשמח לבד בטוב שהשפיע עלינו הקב"ה, אלא שאנו חייבים לשמח אם את אלה שאין להם נחלה מניבה יבול חקלאי, כמו הלויים והגרים. וז"ל: "וטעם אתה והלוי והגר - שאתה חייב לשמחם בפרי אדמתך". הדאגה לחלש היא אכן יסוד בעבודת השם.

בעל ה"משך חכמה", כדרכו בקודש, מחדש כיוונים נוספים. גם כאשר עם ישראל שרוי במצוקה או בגלות עליו לעבוד את הקב"ה בשמחה משתי בחינות:

א. השמחה היא לא על ה"מְרֹב כָּל", אלא על כך שהקב"ה הוא זה שנתן לנו מה שנתן. השמחה היא על הזכות להיות בקשר עם בורא עולם. וז"ל: "וְשִׂמְחָתָךְ כָּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ" - איזהו עשיר השמח בחלקו, וכמו שאמר לעיל "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ד' אלקיך", שזה צריך להיות השמחה כיון שד' נתן לו, ודאי מצא חן בעיניו והגון לפניו, ועל זה ישמח!".
ב. השמחה איננה תלויה בברכה הגשמית, גם כשזו איננה בנמצא, כפי שהיה ברוב שנות הגלות, יש עדיין במה לשמח. וז"ל: "כמה צריך האדם הנלבב להיות שמח ולהודות להשי"ת הטוב שזיכהו לכל זה. וזה "בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", זהו מרוב הדיעות הצודקות והמשכילות המזהירות בשכל האלקי, אשר זה ייקרא הריבוי מ"כל".... השפע הרוחני שעם ישראל מקבל באופן קבוע על ידי דברי התורה הוא זה שמחייב אותנו להיות בשמחה תמיד.

נסיים את דברינו בקריאה לגדולי התורה ולמנהיגי הרוחניים של הציבור, לדאוג שעם ישראל כולו (גם אלה המגדירים עצמם כשומרי מצוות וגם אלה שעדיין לא) יידע ויפנים את העיקרון שעבודת ד' חופפת למושג שמחה - כדברי הרד"ק: "שלא תהיה עבודתו למשא אלא בשמחה ובטוב לב" (תהלים ק, ב).

פעולה ההופכת את עבודת ד' ל"משא" עלולה להכשיל ב"תחת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ד' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב", עם כל המשמעות החמורות שיש לכך, ח"ו. חייבים להיזהר מדרך הלכתית המנסה להחמיר, כדי לצאת חובת כל השיטות, שמחירה עלול להפוך את שמירת המצוות לנטל מעיק במקום לחווית "נעם עול המצוות".

נמשיך לעודד את הכיוון של "חיבת הדת" ו"כבוד הדת", מה שיאחד את עם ישראל עוד יותר לעבודת השם בשמחה, ושיקרב אותנו עוד יותר לגאולה שלמה והודאה על טוב רוחני וגם גשמי.

לְעִילּוֹי זְשִׁמָּה

הרב משה מרדכי ארנרייך
א' בניסן תשפ"ה

לע"נ הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל אהרני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יונה דונייר ע"ה נלב"ע י"ב אדר א'	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טובע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	גבי מירה קושיצקי כ"ב בסיוון תשפ"ג	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 2 Bruriya St., Jerusalem

Tel: info@eretzhemdah.org טל: 02-5371485 WWW.ERETZHEMDAH.ORG

חמדת הברכות

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

בצילו חימדתי וישבתי

מסכת סוכה פותחת בהגדרת גובה הסוכה. במשנה מובאת מחלוקת: לפי ת"ק סוכה מעל עשרים אמה פסולה, ולפי רבי יהודה אין הגבלה לגובה הסוכה. עצם הצורך להגביל את גובה הסוכה מפתיע. על פניו לא הייתה סיבה להניח שיש להגביל את גובהה. לכן האמוראים מציעים מספר סיבות להגביל את גובה הסוכה. ההסבר השני של הגמרא הוא הסברו של רבי זירא. ישעיהו הנביא התנבא "וסוכה תהיה לצל יומם" – מכאן שהסוכה אמורה להצל על היושב היושב בתוכה. דרך הצל (בחצי היום) לנטות צפונה. אם הסוכה גבוהה מדי, צילה נוטה צפונה מהסוכה, והיושב בסוכה אינו מקבל מצל הסוכה. אביי מקשה עליו: הרי לא מצאנו הגבלה למיקום בו מותר לבנות את הסוכה. לפי רבי זירא יהיה אסור לבנות את הסוכה בוואדי שההרים סביבו מצלים עליו (כמו בעשתרות קרניים), שהרי היושב בסוכה אינו נהנה מצילה! רבי זירא עונה שמבחינה עקרונית הסוכה צריכה להיבנות כך שהיא תתן צל למי שיושב בתוכה, תוך התעלמות מהסביבה. סוכה מעל עשרים אמה אינה מצלה על יושביה. בעמוד הבא מובאת מימרא בשם רב האומרת שאם הסוכה רחבה יותר מארבע על ארבע אמות, אפשר להגביה אותה מעל עשרים אמה. האמוראים קובעים שדבריו נאמרו על פי שיטת רבי זירא. מכיוון שהסוכה רחבה, גם סכך גבוה יצל בתוך החלק הצפוני של הסוכה. בעלי התוספות מעירים שכמובן שיש לשמור על פרופורציה נכונה בין הסכך והדפנות – סוכה בת ארבע על ארבע אמות כשרה אם הסכך עומד בגובה עשרים אמה, סוכה בת שמונה על שמונה תהיה כשרה בגובה ארבעים אמה. אך לא ניתן להניח סיכוך בגובה ארבעים אמה על סוכה של שש על שש אמות, מכיוון שגם כך הצל אינו בתוך הסוכה. הריטב"א מציין בעיה נוספת: באיזו שעה בודקים את הצל? ההצללה שונה מוקדם בבוקר לעומת שעות הצהריים. הוא מסיק שבהכרח אנו בוחנים את הצל בחצי היום, ויתרה מכך: יש לבחון לפי הצל העקרוני שהסוכה מטילה בחצות היום של תמוז, בו השמש קרובה ביותר למרכז. הרי"ן מקשה קושיה מציאותית: בפועל, סוכה שגובהה תשע עשרה אמה לא תטיל את צילה בצורה משמעותית בארבע אמות בקרקע הסוכה. מדוע רבי זירא פוסל סוכה בגובה עשרים אמה, ולא פחות מכך? הרי"ן מתרץ שאכן ה"צל" המדובר כאן אינו הקטע הכהה שנמצא תחת הסכך, אלא השפעה טמפרטורית מסוימת. עצם המציאות של הסכך משפיעה על היושבים תחתיו, גם ללא מניעת הגעת קרני השמש. אך זה קורה רק אם הסכך קרוב דיו לקרקע – תוך עשרים אמה. אנו רואים כאן שלוש גישות שונות למושג של ה"צל" שרבי זירא מדבר עליו:

- בעלי התוספות: גישה מציאותית לחלוטין. רבי זירא מתייחס לצל שאנו רואים בעינינו.
- ריטב"א: מציאותית מבחינה עקרונית, אך לא מעשית. הריטב"א מתייחס לחסימת קרני השמש, אך לא לקרני השמש שאנו רואים, אלא לסוכה שביכלתה למנוע את קרני השמש בזמן מסוים ביום מסוים בשנה (שמא היינו אומרים שזהו דין במבנה הסוכה, ולא דין באדם המסתופף בצילה).
- ר"ן: השפעה עקרונית שאינה בהכרח נותנת למדידה בעין.

דברי רבי זירא נדחו מן ההלכה. אך זה מעלה את השאלה: האם דחו את הצורך בצל באופן גורף, או שמא רק דחו את דרישת הצל שהוא העלה? ניתן להבחין ביחס לשאלה זו במספר סוגיות אחרות:

בדף כב ע"א שמואל מסביר ש"סוכה מדובללת" היא סוכה בה קני הסכך עומדים בגבהים שונים היא סוכה כשרה, השאלה היא מדוע היינו חושבים לפסול אותה.

רש"י מבאר שיש יותר קנים מרווחים בקו התקרה, אך הקנים עומדים באופן כזה שמאפשרים לשמש לחדור, ובסוכה עצמה חווים יותר חמה מצל. נמצאנו למדים שלמרות שהשמש לא נחסמת, הסוכה כשרה מכיוון שרובה מוצלת.

בעלי התוספות דוחים את דבריו. הם אומרים שמאז שדחינו את דברי רבי זירא לא עלה על דעת איש לחשוב שחדירת החמה מבעד לסכך תפסול את הסוכה. בהכרח החידוש הוא שמתייחסים לסכך כיחידה אחת למרות שהגובה אינו אחיד.

הרי"ד מביא שיטה שלישית: ההווה אמינה הייתה שאם הקנים רחוקים אלו מאלו לא ניתן לצרף אותם. החידוש הוא שהקנים מצטרפים. אבל רק בתנאי שהשמש אינה חודרת! אם קרני השמש חודרים לסוכה באופן שהסוכה שטופת שמש, הסוכה תהיה פסולה!

לפי בעלי התוספות דברי רבי זירא נדחו לחלוטין. אין ציפיה שהסכך ייתן צל. לפי רש"י מבחינה עקרונית הסכך אמור להצל, אך יש חידוש שאם יש די סכך בקו התקרה ניתן להתעלם מחדירת השמש. לפי הרי"ד העיקרון של רבי זירא הוא נכון – הסכך אמור לחסום את קרני השמש בפועל ולתת צל!

המחלוקת ממשיכה בעמוד הבא. הגמרא מבררת מהו הדין אם יש בדיוק כמות זהה של חמה וצל. הגמרא מעירה שממשנה אחת משמע שאם הכמות זהה הסוכה כשרה, וממשנה אחרת משמע שסוכה שכזאת פסולה. רב פפא אומר ש"כאן מלמעלה, כאן מלמטה". השאלה היא מה משמעות האמירה הזאת.

רש"י מפרש שבארץ יהיה יותר שמש מאשר בקו הסכך. לכן אם הסכך מכסה חצי, הוא פסול, מכיוון שבקרקע הסוכה יהיה יותר שמש מאשר צל. אך אם רואים שחצי מקרקע הסוכה מוצל, וודאי שיש יותר סכך בקו התקרה.

ר"ת חולק ואומר שכמות הצל על הארץ אינה משנה דבר. וההלכה מתייחסת לקו הסכך בלבד. כאשר הסכך והרווחים שווים הסוכה כשרה. אך כאשר אדם אומד את הסכך והצל שווים או לא, יכולת ההשערה שלו כאשר הוא עומד על כסא ומתבונן בסכך תהיה שונה מההשערה שלו אם יאמוד את הסכך מהארץ.

ר"ת מוכיח את שיטתו מהסוגיה בדף טו: שם נאמר שאם יש מחצית סכך כשר ומחצית סכך פסול הסוכה כשרה. אם כך הוא הדין לסוכה שמחציתה מסוככת ומחציתה אינה מסוככת כלל.

הרמב"ן (במלחמות דף י ע"ב) אומר שאין מקום להשוות בין הסוגיות. הסוכה צריכה לתת צל. כאשר יש סכך פסול בין הסיכוך הכשר, בסופו של דבר יש צל על הארץ. אך אם יש אוויר בין הקורות, אין צל על הארץ, ולא מתקיים בסוכה "וסוכה תהיה לצל יומם"!

ר"ת, בהתאם לשיטת בעלי התוספות, אומר שהסוכה אינה קשורה כלל למושגים של צל. לכן הוא מודד את הסיכוך וכלל לא את הצל, ולכן גם אינו מבחין בין אם הרווחים ריקים או שהם מלאים במשהו המונע את חדירת קרני השמש. הרמב"ן, לעומתו, אומר בפה מלא – הסוכה צריכה להיות לצל יומם!

היה מקום לומר שלפי ר"ת הסיכוך מתייחס לפן רוחני של הסוכה, ולא לפן מציאותי. אך בטור הקודם הזכרנו את דעת ר"ת ביחס לסוכה שאינה מאפשרת חדירה של גשמים. בדבריו נשמע שהקריטריון המשמעותי להכשר הסוכה אינו מתן הצל – זו הווי"א של רבי זירא שנדחתה, אלא שהסיכוך יאפשר חדירה של גשם, וכך מרגישים את השפעת השכינה על הסוכה, כפי שהסברנו שם. הרמב"ן, לעומתו, מבין שאמנם לא כל דברי רבי זירא התקבלו למעשה, אך אנו אמורים להרגיש בסוכה את ההשפעה של צילו של הקב"ה, בכדי לחוות את חזון הגאולה של ישעיהו הנביא.

הדברים מתחברים למדרש המופיע בתחילת מסכת עבודה זרה, שם נאמר שלעיתיד לבוא הגויים מבקשים להיבחן בקיום מצווה. הקב"ה נותן להם את מצוות הסוכה, וכאשר הם יושבים בה הוא שולח חום גדול, והם יוצאים ומבעטים בסוכה. אנו מבקשים לשבת בסוכה שתתן צל, ואחרי שיש לסוכה את הפוטנציאל שישפך עבורנו צל, אנו עדיין תלויים ברצונו של הקב"ה שתהיה לנו חוויה שהסוכה תהיה לנו לצל יומם, כמו שבעזרת נוכח במהרה לחוות שכל מציאותנו בארץ הקודש היא חוויה של "וסוכה תהיה לצל יומם" מחרב ולמחסה ולמסתור מן המן (ישעיהו ד ו).

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:					
שולמית בת לאה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	טל שאול בן יפה	החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה	
אוראל בן דליה	רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים	הילל בן תמר שפרה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	דוד בן רחל
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	שמואל בן ברוריה	יאיר ידידיה בן מיכל בינה	משה בן רחל	חוה ראנלה בת פייאל
שלמה בן שולמית	עובדיה בן אסתר מלכה	נעם בן שלומית	עודד בן חיה	רבקה בת שרה בלה	
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	משה בן אסתר חיה	מינדה לאה בת ליפשה		

שו"ת במראה הבזק

אכילה ושתייה פחות מכשיעור ביום כיפור

גם מי שמותר לו לאכול ולשתות ביום הכיפורים בגלל סיבות רפואיות, ויכול לפתור את הבעיה על ידי אכילה ושתייה של פחות מכשיעור, חייב לעשות זאת דווקא בדרך זו. לכן נפרט להלן את פרטי ההלכות של אכילה ושתייה ב"שיעורין".

1. אדם הנצרך מחמת פיקוח נפש לאכול ולשתות ביום כיפור, לכתחילה יאכל וישתה פחות מכשיעור וישהה בין אכילה לאכילה, ובין שתייה לשתייה. אולם אם אין די לו בכך יאכל וישתה כל צרכו.¹
2. שיעור השתייה ביום כיפור הוא כמלוא לוגמיו (מצב שבו לחי אחת תהיה מליאה משקה ובולטת), ומשערים כל אדם לפי מה שהוא.² לכן לכתחילה כל אדם שיודע שיצטרך לשתות ביום כיפור ימדוד לפני יום כיפור כמה הוא כמלוא לוגמיו שלו, וישתה קצת פחות משיעור זה. דרך נוחה למדוד היא למלא את כל פיו ולחיי מים משני הצדדים, לפלוט את המים לכלי מדידה, וחצי מזה הוא מלוא לוגמיו.³ אם לא מדד לפני יום כיפור יסמוך על שיעור שמדדו לאדם ממוצע, והיינו ש-40 סמ"ק הוא פחות מכמלוא לוגמיו לאדם ממוצע.⁴
3. לכתחילה יש להפסיק בין שתייה לשתייה כדי אכילת פרס, אולם אם יש צורך יכול להפסיק פחות, והיינו כדי שתיית רביעית.⁵ ישנן דעות רבות כמה הוא כדי אכילת פרס, והן נעות בין 2 דקות עד 9 דקות.⁶ לכן לכתחילה ישהה בין שתייה לשתייה 9 דקות, ואם צריך ישהה פחות מכך, כמה שיוכל לשהות. ובמקום צורך גדול יותר יסמוך על השיטה שהשיעור הוא כדי שתיית רביעית, וישתה בין שתייה לשתייה כחצי דקה בלבד.⁷
4. שיעור אכילה ביום כיפור הוא ככותבת הגסה.⁸ למעשה, שיעור הפוסקים שנפח של 30 סמ"ק הוא פחות מככותבת הגסה, ובמקום של יותר צורך יש להקל עד 45 סמ"ק.⁹ יש להפסיק בין אכילה לאכילה כדי אכילת פרס, שהוא כאמור לעיל בין 2 דקות ל-9 דקות, ולכן לכתחילה ישהה 9 דקות, ואם צריך ישהה פחות מכך כמה שיוכל לשהות, ולכל הפחות ישתדל לשהות לפחות 2 דקות.
5. אכילה ושתייה אינם מצטרפים, ולכן אין צורך לשהות בין אכילה לשתייה.¹⁰
6. כאמור לעיל, אם לא יספיק לו אכילה או שתייה פחות מכשיעור, ואפילו אם ספק אם יספיק לו, אל יחמיר במקום ספק פיקוח נפש ויאכל וישתה כל צרכו.¹¹
7. מוטב שאדם ינוח בביתו ויקיים את הצום, או לכל הפחות יאכל וישתה פחות מכשיעור, מאשר שילך לבית הכנסת ויצטרך לאכול ולשתות יותר.¹²

¹ שו"ע אורח חיים תריח, ח.

² שו"ע אורח חיים תריב, ח.

³ שיח נחום סימן לו.

⁴ מדות ושיעורי תורה עמ' רבע, שיח נחום סימן לו.

- 5 שו"ע אורח חיים תריב, י.
- 6 מדות ושיעורי תורה, עמ' שדמ-שמו.
- 7 שיח נחום סימן לו.
- 8 שו"ע אורח חיים תריב, א.
- 9 מידות ושיעורי תורה, עמ' רמט.
- 10 שו"ע אורח חיים תריב, ב.
- 11 שו"ע אורח חיים תריב, ח.
- 12 שמירת שבת כהלכתה פרק לט סעיף ל, שיח נחום סימן לו.

Prague, Czech Republic

פראג, צ'כיה
תשרי, ה'תשנ"ח

(מתוך ח"ד)

פתיחת גג שעל סוכה בשבת וביו"ט

שאלה

בגלל מזג האוויר בעירנו הותקן לפני שנים מרובות ביותר גג מעל הסוכה. יש אפשרות לפתחו ולסגורו. תהליך הסגירה והפתיחה הוא באמצעות גלגלת שמסובבים אותה והגג נע על גבי צירים. התהליך הוא איטי ודורש טרחה מרובה (כרבע שעה עבודה). הצירים והגלגלת קבועים במקומם. האם יש איסור בפתיחת הגג או סגירתו בשבת וביום טוב?

תשובה

מותר¹ לפתוח ולסגור בחג ובשבת גג שעל צירים, כדי לשבת בסוכה. אם אין צירים, מותר לפתחו על-ידי גוי². ובשעת בניית הסוכה ישים לב להניח הסכך כאשר הגגון פתוח.

¹ שו"ע אורח חיים (סי' תרכ"ט סעיף ג ברמ"א) "ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל ביו"ט ולא משום "תעשה ולא מן העשוי". "משנה ברורה" (שם ס"ק יט) בשם ב"ח ו"מגן אברהם". אמנם בס"ק יח התיר לפי פשוט דברי רמ"א שאין משום "תעשה ולא מן העשוי" בדבר שהוא חיצוני לסוכה, ועיין ב"שער הציון" (ס"ק כו) שכיוון שאינו עושה כאן מעשה חשוב, כמו הורדת רעפים, אלא רק פותח את הגג, עדיף להכין הסכך בזמן שהגג פתוח. בשו"ע אורח חיים (סי' שטו סעיף ה) פסק דכסא טרסקל מותר לפתחו בשבת, ואין בזה משום בנין וסתירה. וב"ביאור הלכה" (ד"ה טפח) כתב בשם "נודע ביהודה" שמותר משום דלא הוי דרך אוהל בכך מה שאין כן בכילה שבגגה טפח, שהיא בכלל אוהל קבוע. אמנם, ב"חזון איש" (חלק או"ח סי' נב סעי' קסו) דחה דברי בעל "נודע ביהודה" מנדון דידן, שהרי התירו לפתוח גגון מעל הסוכה. ומסקנתו דכל שהוא גוף אחד וכך דרך תשמישו, אין בו משום אוהל. ועל כן גם התיר פתיחת גגון שבעגלת-ילדים. בעל "מטה אפרים" (סי' תרכ"ט סעיף סד) כתב שמצוה מן המובחר היא לדאוג לגגון לכסות הסוכה מפני הגשמים, שעל-ידי כך יוכל לקיים המצוה כראוי גם אחרי ירידת גשמים והוא מביא שם בשם "אלף למטה" שבלייל חג עדיף להשאיר את הגגון פתוח, כדי שבזמן התקדש החג תהיה לקדושה על מה לחול. ² שו"ע (שם) ב"משנה ברורה" (ס"ק כ) וב"שער הציון" (ס"ק לב) דהוי שבות במקום מצוה.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנריך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת לכרכים ד-ט:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה".
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

